

Porážka na pastvě střelnou zbraní

Už ano. Už i u nás je povolena porážka skotu na pastvě střelnou zbraní. Může se střilet loveckou zbraní, ale nejedná se o lov. Skot je přece hospodářské zvíře, které se neloví podle zákona o myslivosti, ale poráží se podle veterinárního zákona. Proč došlo k tomuto vývoji?

Evropská unie umožnila omračení a vykrvení sudokopytníků přímo na pastvě použitím střelné zbraně s volným projektilem v počtu maximálně tří kusů v září 2021.

U nás jsme se tímto směrem posunuli novelou veterinárního zákona platnou od 1. července 2025. Porážet je možné pouze s povolením příslušné krajské veterinární správy, která musí na základě žádosti chovatele, který zdůvodní, proč budou zvířata porážena na pastvě (například welfare, ekologický chov a jiné), předem posoudit porážkové místo. A pak už je chovatel povinen prostřednictvím informačního systému Státní veterinární správy ČR oznámit porážku krajské veterinární správě příslušné k místu porážky nejmeně tři dny před jejím konáním. Tolik suchá slova zákona.

Tlak na změnu legislativy EU vytvářelo především Německo. V Bavorsku je mezi ekologicky zaměřenými zemědělci porážka na pastvině v porovnání s ostatními spolkovými zeměmi nejrozšířenější, statistiky vykazují celkovou porážku na pastvině okolo jednoho tisíc kusů ročně, z toho necelá jedna třetina střelnou zbraní (většina omračením jatečnou pistolí). V sousedním Hesensku se za poslední rok porazilo na pastvě 148 kusů, z toho čtvrtina volným projektillem. Povolení k odstřelu vydávájí pouze v případě zvířat celoročně chovaných na pastvě, v praxi se ale krátkodobě zimní ustájení toleruje. Mezi celoročně chovanými zvířaty na pastvinách se vyskytují jedinci, kteří těžko snášejí jakékoliv omezení například již v ohradách pro veterinární zákroky nebo problém je i u extrémně rohatých zvířat (skotský náhorní skot, maďarský rohatý skot) těžko se pohybujících v naháněcích uličkách a ohrožujících se navzájem při přepravě a při pro ně neznámých manipulacích.

Porážka střelnou zbraní na pastvině má své zastánce u malých lokálních řezníků, kterých právě v Bavorsku přes obrovský pokles stále řada přežívá. Jejich rodinné provozy jsou prakticky všechny lokalizovány jako zázemní prodejny v centrech malých měst a vesnic, jenže porážení, které zde po staletí prováděli, je dnes především pro sousedy už neakceptovatelné. Řezníci tak dostali možnost přesunout porážku na pastviny a na jatky převážejí vykrvené tělo. Zbavili se tak manipulace se živými zvířaty (rampy, stáje, omračovací pastě), hluku. Jsou to přes velkou snahu majitelů o údržbu malé a zastaralé provozy, jaké se u nás budovaly v porevolučním nadšení devadesátých let a dnes jsou až na výjimky zavřené. Vaz-

ba porážky na pastvině na zpracovatelskou kapacitu jatek je klíčová. Pro velké, ale i středně velké kapacitní jatky je přivezení mrtvého kusu problém. Nejde jen o manipulace a technické vybavení, ale i nutnost přednostního, rychlého zařazení kusu do vykolovací linky, které je pro kvalitu masa parametrem významným. Toto je samozřejmě na malých jatkách technicky i organizačně mnohem jednodušší.

Pouze odborně způsobilá osoba

Porážení, usmrcování omračením a vykrvením musí na jatkách provádět odborně způsobilá osoba určená vyhláškou č. 382/2004 Sb. Stejně tak je tomu i u porážky na pastvě, přibývá však odborně způsobilý střelec, který musí mít platný zbrojní průkaz, registrovanou a schválenou zbraň, a poněvadž vykoná porážku loveckou zbraní (zbraň kategorie C určená k lovu), musí být držitelem loveckého lístku. Nevykoná ale právo myslivosti, a nemusí mít povolenku k lovu vydávanou místním mysliveckým sdružením, nemusí být ani v pracovním poměru s chovatelem. Otázkou ale pak je jeho odměna za vykonanou práci. Střelec je plně zodpovědný za provedení střelby a zodpovídá i za škody střelbou způsobené, musí mít tedy i příslušnou pojistku. I zdánlivě jednoduchá střela do hlavy má svoje úskalí. Především musí být zasažen mozek. Kulka musí mít nejen dostatečnou energii, ale musí ji efektivně předat do těla. Střelil se na stejné místo jako při omračování jatečným přístrojem, tedy do křížové spojnice uší a očí. I tak kulka proniká až do krku, obvykle se roztrhne v oblasti atlasu. Krvácení v krku (krvavý ořez) je tak výrazně větší než při běžné porážce na jatkách (po střele a po vykrvovacím vpichu). Německá veterinární služba, která má s touto porážkou zkušenosti, proto do legislativy prosadila i výkon kulovnice. Zakázané jsou nízkorážní zbraně s okrajovým zapalováním, ale na druhé straně sami farmáři zjistili, že velkorážní kulovnice jsou sice velmi efektivní, ale s vyššími škodami na mase. Obvyklé jsou proto ráže mezi 5,6 až 8 mm, které jsou oblíbené i mezi myslivci, ale s celoplašťovými kulkami a hrotovou dutinkou, která zaručuje její roztržení po nárazu do kosti. Kulka rozkvetne, předá maximum devastující energie a nevychází ven. Poloplašťové kulky s měkkou špičkou mají podobný ranivý efekt, ale výrazněji kontaminují vstřel olovem. Najít kulku ideálně celou je dal-

ším úkolem při zpracování masa. Krvavý ořez po vstřelu může být znehodnocen kostními úlomky, ale i drobnými úlomky střely, které v něm zůstaly. Je to

Porážet skot na pastvině je možné pouze s povolením příslušné krajské veterinární správy
Foto Ladislav Steinhauser

jeden z aspektů nákupu zvířat v mase, který musí být řešen mezi chovatelem a provozovatelem jatek individuální dohodou. Hluk výstřelu je třeba eliminovat výkonným tlumičem, který zcela nepohltil hypersonickou vlnu, ale pro tyto účely je zcela dostačující. Použití subsonických nábojů není zakázané, ale jejich výkon i přesnost jsou výrazně nižší. Jsou tiché, neprocházejí hluboko do tkáně, ale k porážce skotu se nepoužívají.

Vykrvování vleže

Foto Ladislav Steinhauser

Jak již bylo uvedeno, porážka na pastvině podléhá povolení orgánů příslušné státní veterinární správy. V prvé řadě jde o schválení porážkového místa, které je detašovaným pracovištěm již existujících a schválených jatek, kde bude kus následně zpracován. Dohodou mezi chovatelem a provozovatelem jatek tak celý proces začíná. Pak následuje schválení příslušné pastviny, neboť střelba se týká řady dalších osob a organizací.

Manipulace s poraženým býkem na jatkách farmy Martina & Matthias Brauner v Ranstadtu
Foto Ladislav Steinhauser

Pastvina je součástí honitby, na které provozuje právo myslivosti myslivecký spolek. Ten má právo si vyhradit, že v některé lokalitě honitby je střelba zakázána, nejčastěji pro ochranu zvířete. Hospodář tedy vydá povolení, ale může si vyhradit povinnost hlášení veškeré střelby nebo provedení porážky členem místního mysliveckého spolku. Také místní samospráva může

le je to 100 m). Střelec musí mít při porážce v zásobníku rezervní náboje, pokud by zvíře nebylo dokonale střeleno a zvedlo se. Ihned po pádu na zem je jeho povinností přijít k ležícímu zvířeti, zkontrolovat místo zásahu a jistit řezníka, který provádí vykrvení.

Ohlášení tři dny před výkonem

Chovatel má povinnost hlásit porážku tři dny před výkonem příslušné krajské veterinární správě. Prohlídku zvířete před poražením je ideální spojit se dnem porážky. Je těžko realizovatelné hlásit dopředu evidenční číslo kusu, který má být poražen, neboť v praxi se obvykle střelci dává možnost výběru z několika kusů. Úřední veterinární lékař musí být u porážky přítomen, vždy při její kritické části – usmrcení výstřelem a následném neprodleném vykrvení. Ihned po výstřelu zapisuje číslo kusu a potvrzuje správnost poražení (poškození mozku a vykrvení). Jeho protokol je součástí úřední prohlídky jatečných zvířat a masa na jatkách. Veterinární dozor je zatím zdarma, ale je jisté, že náklady při porážce na pastvině jsou výrazně vyšší než na jatkách, které musí provozovatel jatek státní veterinární správě hradit. Porážka na pastvě podléhá povinnosti hlášení o pohybu zvířete do Ústřední evidence zvířat (ÚZIS) a vedle běžných informací musí obsahovat použitou metodu porážky, tedy střelnou zbraň s volným projektillem, místo porážky a jatky, na které bylo tělo zvířete odvezeno. Domácí porážka skotu (porážka pro vlastní spotřebu masa chovatelem) není střelnou zbraní možná.

Je nezpochybnitelné, že zvíře poražené doma na pastvě a na jednu střelené do hlavy žádným stresem netrpělo. Na jatkách či při manipulacích jistě k vyplavení adrenalinu dojde. Porážka na pastvě má zvláštnost. Najednou padá výstřel a jeden člen skupiny padá. Zvířata nechápou, co se stalo, jdou ho kontrolovat, očíhávají. Ne reagují podrážděně, jsou překvapené, pouze vedoucí býk má pocit, že by měl zakročit a sami střelci i farmáři potvrdili, že toto je kritický okamžik porážky. Bezpečnost. Níže v hierarchii stáda postavená zvířata na osoby u padlého zvířete neútočí, očíhávají svého kolegu, frkají, odcházejí, vrací se, zdá se, že nechápou. Pokud se vykrvuje ve visu, k ležícímu zvířeti přijíždí traktor, přihlížející stádo uctivě poodstoupí a traktorista místo balíku slámy zdvihne na řetězu za zadní nohu uvázaného býka. Následuje vykrvení, úkon stejný jako na jatkách, jen krev se chytá do laboru a slévá do uzavíratelné konve. Likvidaci musí provést jatky, kam je kus odvezen. Při vykrvování vleže, ale pozorující zvířata neodcházejí a farmář je prakticky neustále odhá-

ní. Cítí krev, vidí manipulace s tělem, jsou zvědavá, neklidná, ale ve viditelném stresu nejsou. Jakmile je zabíjený býk naložený na vlek a odjede, stádo se shromáždí v místě porážky, očíhávají okolí a vedoucí býk poté začne vytrubovat, aby všechny svoje ujistil, že on vládne dál. Jiní býci se sem tam pošouchnou, možná že tak v hierarchii postoupili o krok výše.

Traktor s čelním hydraulickým ramenem je při porážce na pastvině nutný, i když se vykrvuje vleže. Používá se k naložení na přepravní přípojný vozík s tunovou nosností, s pevnými bočnicemi a plachtou na přikrytí. Na silnici se nesmí dostat krev ani výkaly. Jednoduchým řešením je položení kusu na rošt v nerezové nízké vaničce, která se vkládá do vozíku jen k těmto účelům. Hygienické požadavky na konstrukci a údržbu přepravního prostředku poraženého zvířete jsou stejné jako při přepravě živých zvířat. Vozík je v hospodářství univerzální, má výhodu, že není vysoký a dá se s ním zacouvat prakticky až pod zdvihací zařízení v jatkách. Pak již následují standardní jatečné a bourárenské procesy.

Porážka skotu na pastvině střelnou zbraní jistě je a bude minoritní alternativou. Vazba na jatky, kde je tělo dále opracované je klíčová, budování nových i když malých farmových jatek je nákladné a těžko návratnou investicí. Současná situace v Německu (zvláště v tradičním Bavorsku) je jiná než u nás. Přežívá zde celá řada starých farmových nebo řeznických porážek, které se snaží dále fungovat a konkurovat velkým provozům. Jejich marketingová strategie dnes odráží to, co mohou nabídnout: místní ekologicky chovaná zvířata poražená bez stresu na pastvině. To se ale musí promítnout až k zákazníkům, kteří jsou ochotni zaplatit obvykle vyšší ceny, než nabízí nadnárodní potravinářská konsorcia. Poražení skotu na pastvě se proto využívá při prodeji masa s příběhem, se zdůrazněním na maximální péči o welfare zvířat, na kvalitu a výjimečnost masa, pro posílení image regionální potravin.

Takže už? Ještě ne. U nás se do uzavěrky článku zatím nikdo ke schválení porážkového místa na pastvě nepřihlásil.

Dovolte mi, abych touto formou poděkoval Svazu PRO-BIO a České technologické platformě pro ekologické zemědělství (ČTPEZ), kteří 1. a 2. září 2025 zorganizovali pro své členy porážku skotu střelnou zbraní na pastvě na dvou německých biofarmách. Děkuji za možnost se zúčastnit.

Pro ČTPEZ zpracoval:
doc. MVDr. Ladislav
Steinhauser, CSc.

